

Drömmen om USA. Förenklade budskap och angrepp under en valkampanj ger sällan vägledning för hanteringen av verkliga utmaningar efter ett val. Men 2024 års presidentval är exceptionellt i att båda huvudkandidaterna tabubelagt vad som behöver göras och i stället driver förslag som allvarligt skulle förvärra problemen, skriver Hans Bergström, docent i statsvetenskap och f d chefredaktör för Dagens Nyheter.

De långa räntorna stiger oväntat i USA, samtidigt som Federal Reserve sänker styrräntan. Marknaden förstår att ingen av presidentkandidaterna förbereder sig för att ta itu med landets finansiella problem, skriver Hans Bergström.

FOTO: BRENDA ROSS, MOSTPHOTOS

Stora finansiella problem och politisk ovilja att lösa dem

Delånga räntorna stiger oväntat i USA, samtidigt som Federal Reserve sänker styrräntan. Marknaden förstår att ingen av presidentkandidaterna förbereder sig för att ta itu med landets finansiella problem.

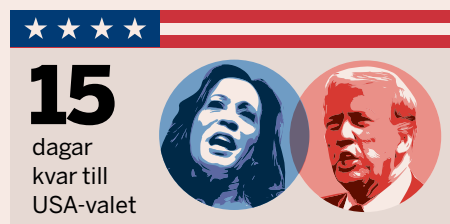
Den amerikanska statsskulden passerar nu 100 procent av BNP. Budgetunderskottet blev drygt 1,8 tusen miljarder dollar när budgetåret avslutades per 30 september. Det löpande budgetunderskottet motsvarar över 6 procent av BNP, även under ett år med god ekonomisk aktivitet. Ingen gör något åt det. Kongressen har, än en gång, misslyckats med att anta en budget i reguljär ordning för 2025. Skulden fortsätter växa och är nu tre gånger så hög i förhållande till BNP som i Sverige. Räntorna på statsskulden närmar sig snabbt 1 000 miljarder dollar och har passerat kostnaden för hela försvaret.

Både Trump och Harris tabubelägger varje meningsfull reform av de två stora utgiftsdrivarna: pensionssystemet (Social Security) samt Medicare och andra sjukvårdsprogram. I stället för de framnya förslag till ökade utgifter eller minskade statsinkomster.

Kamala Harris vill gå vidare med förslag som Biden inte fick igenom: stora federala stöd för daghem och en svensk typ av föräldraförsäkring, subventioner för husköp, kraftigt höjda barnbidrag, en gigantisk avskrivning av studielån, etc. Donald Trump har gjort utspel om att skattebefria pensionsinkomster, ta bort skatten på extrainkomster liksom på dricks i servicenäringsarna, sänka bolagsskatten till 15 procent och återinföra full avdragsrätt för delstatliga skatter i det federala skattesystemet – detta utöver att permanenta de skattesänkningar som ingick i skattereformen 2017 och som upphävs per automa-

DRÖMMEN OM USA

■ Inför presidentvalet har vi bjudit in ett antal debattörer för att teckna sin bild av USA i dag.

”Realiteterna efter årets presidentval kommer att visa sig radikalt annorlunda än den tomma retorikens värld inför valet”

tik 2026. Till allt detta kommer påtagliga behov av att stärka och modernisera försvaret.

En färsk analys från den oberoende Committee for a Responsible Federal Budget landar i slutsatsen att båda kandidaterna ökar skuldberget med tusentals miljarder dollar under de kommande åren.

Kandidaternas svar om vad de vill göra åt underskotten bygger på illusioner. Harris säger sig vilja ”tax the rich”, med höjd bolagsskatt, höjda kapitalskatter, höjd marginalsatt och en särskild skatt på även realiserade kapitalvinster. Trump har fått för sig att ökade tullar på import (10 procent generellt och 60 procent mot Kina) ska ge stora extra statsinkomster. Alla som sätter sig ner och räknar finner att bådas huvudlösning är helt otillräcklig – utöver att den skulle skada samhällsekonomin (Harris) eller leda till högre inflation och handelskrig (Trump).

Till detta kommer att Trump gjort klart att han vill kunna styra Fed mer som president och lägga sig i även dess räntebeslut, något som inte stärker förtroendet för det finansiella systemet.

Det är inte alls svårt att se lösningar på det federala budgetproblemet. USA kunde införa en moms (VAT) på, säg, 5 procent. Pensionsåldern borde gradvis höjas, med en svensk typ av pensionsreform. Avgifterna till Medicare kunde lyftas i takt med demografi och medicinska framsteg, jämsides med reformer i det kostnadsdrivande skadeståndssystemet. Bensinskatten har inte rörts på decennier. ”Tax expenditures” i form av företagsstöd och avdragsrätter är enorma och borde begränsas.

Problemet ligger i det politiska systemets lösningar och oförmåga. Det som borde göras

blir inte av. Det som kunde göras medan tid är skjuts på framtiden. Analytiker talar om behovet av ”action forcing moments”, moment som tvingar fram svåra beslut. Finns det några sådana efter valet? Ja, flera.

Redan den 1 januari 2025 återinförs de reguljära reglerna för skuldtak, som suspenderats över valet. Någon gång under våren 2025 ställs kongressen mot väggen om statsskulden.

I mitten på februari 2025 ska presidenten, vem det nu är, presentera sitt första förslag till statsbudget. Det borde bli svårt att förbigå skulduppbyggnaden. Hösten 2025 måste förhandlingar börja om hela skattesystemet, med årsskiftet 2025/26 som stupstock. Om ingen kompromiss uppnås, återgår betydande delar av skatte- och bidragssystemet till läget före den stora reformen 2017. Båda partierna har sina skäl för att vilja undvika det.

Det finns ytterligare en tänkbar händelse som kan bli ”action forcing”: en finanskris i spåren av oro och oförmåga. Slappheten hittills har möjliggjorts av den amerikanska dollarns ställning som reservvaluta för hela världen, en trygg hamn. Men det behövs inte mycket av köpstrejck från till exempel Japan, den största utländska köparen av amerikanska statsobligationer, för att utlösa en världsvid finanskris. Höjd riskbedömning skulle tvinga fram krav på högre räntor, som i sin tur ytterligare förvärrar tyngden av skuldberget.

Realiteterna efter årets presidentval kommer att visa sig radikalt annorlunda än den tomma retorikens värld inför valet. Och då har vi ändå inte berört krigen och krigsriskerna.

HANS BERGSTRÖM

Docent i statsvetenskap och f d chefredaktör för DN.